

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
Cultural Tourism Management By 5 Communities in Lamphun Municipality
Mueang Lamphun Province

ทัศนีย์ บุญมาภิ, สุรศักดิ์ สุทธศิริ, สาโรจน์ แก้วอรุณ,
เพ็ญพรรณ แสงเนตร, จันทน์ฉาย ยมสูงเนิน, เสกชัย ชมภูงาชู¹
Thassanee Boonmaphi, Surasak Suthasiri, Saroj Kaewaroon
Phenphan Saengnet, Junchai Yomsoongnuen, Sekchai Chumpoonuch
Corresponding Author E-mail: tasnee99@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทูลทางวัฒนธรรมชุมชน 2) เพื่อสร้างระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน 3) เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการศึกษาเอกสาร กลุ่มเป้าหมายจำนวน 250 คนคัดเลือกจากผู้นำองค์กร/ผู้รับผิดชอบ/ผู้ได้รับมอบหมาย จากเทศบาลเมืองลำพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด หัวหน้าพิพิธภัณฑ์จังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตัวแทนคณะสงฆ์ ตัวแทนชุมชนมหาวัน ชุมชนจามเทวี ชุมชนพระคงฤๅษี ชุมชนไก่อแก้ว และชุมชนประตูลี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า

1. ทูลทางวัฒนธรรมชุมชน มี 4 ด้าน ได้แก่ทูลทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมจารีตปฏิบัติ และโบราณสถานโบราณวัตถุ ซึ่งมีที่มาทางประวัติศาสตร์ในยุคทวารวดี สมัยพระนางจามเทวี แต่ละชุมชนมีต้นทูลทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นไม่เหมือนกัน

2. ระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ขึ้นอยู่กับความพร้อมและบริบทของแต่ละชุมชน แต่ละพื้นที่มีการจัดการที่คล้ายคลึงกันและต่างกันออกไป

3. เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 5 ชุมชน มีการร่วมกันจัดทำเส้นทาง แผนที่ และจัดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 5 ชุมชน

4. เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ได้มีการเรียนรู้ร่วมกันทั้ง 5 ชุมชน โดยพระสงฆ์และผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญในการนำคนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, เทศบาลเมืองลำพูน, การจัดการท่องเที่ยว

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study community culture cost 2) to create community culture route and 3) to create community culture tourism management network by 5 communities in Lamphun Municipality Lamphun Province. This research is qualitative research and the research methodology were in-depth interview, focus group, observation and collecting data from documents. The 250 key informants selected from representatives /leaders from; 1) Lamphun Municipality 2) Lamphun Provincial Administration Organization 3) Lamphun Provincial Cultural Office 4) Lamphun Provincial of Tourism and Sports Office 5) Lamphun Provincial Buddhism Office 6) Lamphun Museum 7) the Buddhist monks 8) Tourism Authority of Thailand (Lamphun) 9) Mahawan community, Chamdhewee community, Phra khong Ruesee community, Kaikaeo community, and Pratoe Lee community, the research founding that

1. The Community culture cost of cultural tourism network were; community history, community way of life, local wisdom, tradition, culture, archaeological sites and antiquities. All based on the history of Hariphunchai Era and each community were different outstanding
2. The system management of cultural tourism network depended on the readiness and the context of community that made each community were both similar and different.
3. The cultural tourism route were created by 5 communities presented and created cultural tourism route in each community
4. The cultural tourism management network learned cultural tourism management from each others. Buddhist monks and the leaders of community were very important for leading members of community to participate community activities

Keywords: Cultural Tourism, Lamphun Municipality, Tourism Management

บทนำ

แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้ดำเนินการวางยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะถือว่าจังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานถึง 1,343 ปี เป็นที่น่าสนใจยิ่งสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ รวมถึงโอกาสทางด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้จัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าเมืองอนุรักษ์โดยการใช้รถรางนำเที่ยวไปยังแหล่งโบราณสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองลำพูน (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2560, น. 63) ซึ่งสอดคล้องกับ ฉัตรแก้ว สิมารักษ์ และคณะ (2549) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน ได้เสนอแนะให้จังหวัดลำพูนเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา พัฒนาบุคลากรในภาคต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดงบประมาณ ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่เป็นจุดขายของการท่องเที่ยว

เขตเทศบาลเมืองลำพูน เป็นเขตเมืองประวัติศาสตร์ โบราณเก่าแก่แห่งหนึ่งในภาคเหนือ และในปัจจุบันยังคงรักษาความเป็นเมืองโบราณไว้ ภายในเทศบาลเมืองลำพูนแบ่งเป็น 17 ชุมชน และชุมชนที่มีความประสงค์เข้าร่วมเป็นเครือข่าย ในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมครั้งนี้ เป็นชุมชนที่มีเส้นทางประวัติศาสตร์ ที่มีความเป็นมาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวีเชื่อมต่อกันรวม 5 ชุมชน คือชุมชนมหาวัน ชุมชนพระคงฤๅษี ชุมชนจามเทวี

ชุมชนไแก้ว(มูลนิธิกูช้าง) และชุมชนประตูลี้ ซึ่งมีความเป็นมาคือหลังจากที่พระนางจามเทวี ได้สถาปนาราชธานีไชยขันธ์ ครองราชย์เป็นปฐมกษัตริย์แห่งนครหริภุญชัย พระนางโปรดให้สร้างวัด 4 มุมเมืองคือ ทิศตะวันตกสร้างวัดมหาวนาราม หรือวัดมหาวนเป็นวัดแรก (ชุมชนมหาวน) แล้วสร้างตามประทักษิณ เวียนขวา สร้างวัดอาพัไธราม หรือวัดพระคงฤๅษี (ชุมชนพระคงฤๅษี) ทางทิศเหนือ สร้างวัดอรุณฤๅษีมาราม หรือวัดดอนแก้ว ทางทิศตะวันออก(เป็นวัดร้างไปแล้ว) และสร้างวัดสังฆารามหรือวัดประตูลี้ทางทิศใต้(ชุมชนประตูลี้) หลังจากที่มีการถวายพระเพลิงพระนางจามเทวีแล้ว ราชบุตรทั้งสองได้นำอัฐิธาตุมาก่อเป็นภูไวก์ที่เรียกว่า สุวรรณจังโกฏี หมายถึงเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของพระนางจามเทวี(ชุมชนจามเทวี) ส่วนชุมชนไแก้วนั้น เป็นที่ตั้งสถูปเจ้าพ่อกูช้าง ซึ่งกูช้าง เป็นโบราณสถานที่มีความเชื่อกันว่าเป็นสุสานช่างศึกและม้าศึกของ พระนางจามเทวี (ถาวร ธิฉลาด, 2560) จากการที่ชุมชนดังกล่าวเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดลำพูน เทศบาลเมืองลำพูนจึงได้จัดให้มีเส้นทางรถรางนำเที่ยว 4 ชุมชนคือชุมชนมหาวน ชุมชนพระคงฤๅษี ชุมชนจามเทวี และชุมชนไแก้ว ส่วนชุมชนประตูลี้ นั้น สนใจเข้าร่วมทำวิจัยด้วย เพื่อต้องการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในจังหวัดลำพูน

ในอดีตคนในชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลำพูนจะมีการทำบุญและช่วยเหลือและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น หากชุมชนหนึ่งมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน ชุมชนอื่น ๆ ก็จะมาช่วยงาน เป็นวัฒนธรรมที่ช่วยเหลือจนเจือจกันและกัน คนในชุมชนจะมีความรักหวงแหนวิถีวัฒนธรรม มีความรู้เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชุมชนตนเอง ปัจจุบันชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา คนดั้งเดิมเริ่มลดน้อยหายไป มีคนจากต่างถิ่นมาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ความรู้สึกรักหวงแหนวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในชุมชนลดน้อยลง ส่วนใหญ่เพิกเฉยมองข้ามไม่เห็นความสำคัญของต้นทุนทางวัฒนธรรมของตนเอง การเชื่อมโยงช่วยเหลือระหว่างชุมชนด้วยกันก็หายไป รวมทั้งคนที่อยู่อาศัยและ มีบทบาทในการดูแลโบราณสถานโบราณวัตถุยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของโบราณสถานเหล่านั้น การส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมชุมชนฟื้นฟูเครือข่ายระหว่างชุมชนด้วยกัน เพื่อให้เกิดการสืบทอดทุนทางวัฒนธรรมชุมชนโดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ เพื่อการจัดการทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลต่อการเสริมสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชนต่อไป จากสถิติการเข้าเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน มีข้อมูลว่ามีนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนสถานที่สำคัญประมาณ 1 ล้านคน ในปี 2560 เป็นนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนที่เป็นชาวไทยจำนวน ร้อยละ 95 และเป็นชาวต่างชาติร้อยละ 5 (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน, 2561) การจัดการการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชนมีรูปแบบวิธีการแตกต่างกัน โดยมีเทศบาลเมืองลำพูนเป็นผู้ให้บริการรถนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวในแต่ละวัน โดยมีจุดเริ่มต้นที่วัดพระธาตุหริภุญชัย เครือข่ายชุมชนทั้ง 5 ชุมชนมีความสนใจ และต้องการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เป็นแหล่งบริการนักท่องเที่ยว และเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ โดยการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนในเทศบาลเมืองลำพูนอย่างแท้จริง

การวิจัยนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสู่การจัดการท่องเที่ยวให้คนในชุมชนเข้าใจสถานการณ์ รากเหง้าของชุมชนตนเอง เป็นการทบทวน รวบรวมข้อมูล มีการจัดการให้มีการเรียนรู้ นำมาตกผลึกเพื่อรวบรวมเป็นเรื่องราวของชุมชนแต่ละชุมชน สู่การอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสามารถนำมาจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสืบค้น สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างแท้จริง การหาแนวทางสร้างแผนที่การท่องเที่ยวที่เป็นของชุมชนตนเอง (แผนที่ชุมชน) และเป็นภาพรวมของเครือข่ายชุมชนร่วมกัน (Mapping of city) เกิดการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน (Public mapping) มีแนวทางเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ใน 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการท่องเที่ยว ด้านการเรียนรู้ ด้านการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรม และด้านองค์กร โดยจะมีการรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ

และเอกชนได้อย่างเหมาะสม เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองลำพูน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนให้เกิดสำนึกเป็นเจ้าของชุมชน (Sense of belonging) ที่จะต้องร่วมกันรักษาและสืบต่ออย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชุมชน ของเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน 5 ชุมชนในเทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อสร้างระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชนในเทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย
 - 2.1 สร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน
 - 2.2 สร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชนในเทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 250 คนคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้นำองค์กร/ผู้รับผิดชอบ/ผู้ได้รับมอบหมาย จาก เทศบาลเมืองลำพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดลำพูน สำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน คณะสงฆ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปางพื้นที่รับผิดชอบลำปาง ลำพูน ประธานชุมชนตัวแทนจากมูลนิธิเจ้าพ่อขุนช้างลำพูน ตัวแทนจากกลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนจากคณะไวยาวัจกร ตัวแทนจากกลุ่มแม่บ้าน ตัวแทนจากกลุ่มเด็กและเยาวชน และตัวแทนจากคณะศรัทธาวัดที่เป็นที่ตั้งของชุมชน ในพื้นที่ดำเนินการวิจัย คือชุมชนมหาวัน ชุมชนจามเทวี ชุมชนพระคงฤๅษี ชุมชนไก่อแก้ว และชุมชนประตูลี้

วิธีรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัย จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ
 - 1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดเวทีชาวบ้าน การสนทนากลุ่ม การสำรวจสภาพพื้นที่ การสังเกตการจัดทำแผนที่ชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาพรวมของเครือข่าย 5 ชุมชน (Mapping space) และการสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ศึกษาจากเอกสารที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคล กลุ่มบุคคล และสถาบันต่างๆ เช่น เอกสารงานเขียนในโอกาสต่างๆ รายงานการวิจัย บทความ วารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ และหนังสือที่เกี่ยวข้อง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้
 - 2.1 ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้ววิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อเตรียมความพร้อมด้านความรู้ในเรื่องที่วิจัย
 - 2.2 สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเช่น ข้อมูลวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความเชื่อพื้นฐานของชุมชน ข้อมูลสภาพพื้นที่ แผนการพัฒนาของชุมชน และข้อมูลสภาพและผลงานของชุมชนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 2.3 การสังเกตจากการเข้าร่วม กิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น
 - 2.4 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม 4 ด้าน ประกอบด้วยทุนทางด้านประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านประเพณี

วัฒนธรรมและจารีตวิถีปฏิบัติ และด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ จากผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ประชาชน ชุมชน แกนนำชุมชน ผู้นำกลุ่ม/องค์กรในพื้นที่จังหวัดลำพูน

2.5 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแนวทางการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรม โดยแกนนำชุมชน ตัวแทนกลุ่ม/องค์กร พระสงฆ์ และผู้นำองค์กรในพื้นที่จังหวัดลำพูน เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.6 การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้แทนองค์กรในพื้นที่ ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ จำนวน 30 คนเพื่อสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมและการบริหารจัดการชุมชน

2.7 การจัดเวทีสรุปผลการดำเนินงานโครงการ ต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัย และเปิดให้มีการเติมเต็มข้อมูลร่วมกัน

สรุปผลการวิจัย

1. ทุนทางวัฒนธรรมชุมชน ของเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน มีทุนทางวัฒนธรรมชุมชน ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย

1.1 ด้านประวัติศาสตร์ พบว่า ข้อมูลที่ได้มาจากหลายแห่ง ทั้งจากเอกสารตำราที่ต่างกัน จากเรื่องเล่าสืบกันมาไม่เหมือนกัน เช่น ประวัติที่มาของพระนางจามเทวีที่วัดบนผาผางที่วัดจามเทวี และวัดมหาวน กับประวัติศาสตร์ในตำรา พระนางจามเทวีมีที่มาต่างกัน ข้อมูลไม่ตรงกัน จึงใช้การถ่ายทอดว่า เป็น มุขปาฐะ ที่เล่าสืบกันมา

1.2 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลเมืองลำพูนได้มีการส่งเสริม สนับสนุนในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คนในชุมชนทำโคม ทำตุง ได้มีกลุ่มผู้สูงอายุจากชุมชนจามเทวี ชุมชนไก่อแก้ว ชุมชนมหาวนที่มีความถนัดรวมกลุ่มกันจัดทำ นอกจากนี้ทางชุมชนก็ได้มีการรวมกลุ่มในการส่งเสริม สนับสนุนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นการปั้นพระรอดในชุมชนมหาวน การปั้นพระคงในชุมชนพระคงฤๅษี การจัดทำเครื่องสักการะล้านนาในชุมชนประตูสี่ และชุมชนมหาวน การพอรำพื้นบ้าน การทำกลองในชุมชนไก่อแก้ว เป็นต้น เพื่อสามารถถ่ายทอดเรื่องราวให้กับนักท่องเที่ยวได้ ในภาพรวมของการถ่ายทอดทุนวัฒนธรรมยังต้องอาศัยหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรในภาครัฐ สนับสนุนส่งเสริม และดูแลข้อมูลที่ต้อง ชัดเจนให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ เพื่อสามารถถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้อย่างถูกต้อง และมั่นใจ

1.3 ด้านประเพณี วัฒนธรรม จารีตวิถีปฏิบัติ ทั้ง 5 ชุมชนมีแนวปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน ส่วนมากมาจากความเชื่อในพุทธศาสนาเป็นหลัก เช่น ประเพณีสงฆ์น้ำพระรอดหลวง(จำลอง) และงานพระรอดวัดมหาวนเมืองลำพูน ประเพณีสลากภัต ประเพณีการขึ้นท้าวท่งสี่ ประเพณีสืบชะตา งานสงฆ์น้ำกู่อัฐิครูบาเจ้าศรีวิชัย แห่งผ้าแว้งกู่ (ผ้าห่มกู่) ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีงานยี่เป็ง (ตั้งธรรมหลวง) ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุเจดีย์ฤๅษี นอกจากนี้ยังมีจารีตจากประวัติศาสตร์ วันสำคัญของกษัตริย์องค์แรกผู้ครองเมือง เช่นวันบวงสรวงวันเกิดเจ้าแม่จามเทวี จะมีการสักการะด้วยบายศรีและการพอรำ วันบวงสรวงวันช้างล้ม(ช้างปู่ก่างาเขียว-ที่มาของกู่ช้าง) ตรงกับวัน ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 เหนือ จะมีพระธรรมเทศนา 1 กัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งประเพณี วัฒนธรรม และจารีตวิถีปฏิบัติ ของชุมชนนี้มีการนำมาออกแบบส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างพื้นที่ได้ดี

1.4 ด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในชุมชนมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่เชื่อมโยงจากประวัติศาสตร์ ความเชื่อและความเป็นมาของพระภิกษุที่เป็นที่เคารพนับถือในพุทธศาสนา โบราณสถาน โบราณวัตถุแต่ละแห่งจะมีประวัติความเป็นมาทั้งจากเอกสารและมุขปาฐะที่สามารถจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยวได้ดี โบราณสถานที่สำคัญในชุมชน เช่น วัดมหาวน วัดจามเทวี วัดพระคงฤๅษี วัดสังฆารามประตูสี่ วัดไก่อแก้ว สุวรรณจังโกฏีเจดีย์ (กู่กุด) กู่บรรจุอัฐิครูบาเจ้าศรีวิชัย พิพิธภัณฑสถานพระนางจามเทวี พิพิธภัณฑสถานครูบาเจ้าศรีวิชัย ประตุมหาวน กู่พระลบ หนองสะเหน่า กู่พระคง พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน กู่ช้าง กู่ไก่อ้ว กู่ม้า หอธรรมเก่าแก่ หอระฆัง พิพิธภัณฑสถานวัดมหาวน หอพระไตรปิฎก ส่วน

โบราณวัตถุในชุมชนที่สำคัญ เช่น พระรอดหลวง พระทองทิพย์ พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย พระพิมพ์ศิลปะสมัยศรีอยุธยา พระตระกูลลำพูน ได้แก่ พระรอด พระคง พระบาง พระลือ พระเลี่ยม พระเลี่ยมหลวง และพระสิบสอง เป็นต้น

2. ระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชน เทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ขึ้นอยู่กับความพร้อมและบริบทของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันจึงได้จัดระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชน ในเทศบาลเมืองลำพูน ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

2.1 ชุมชนมหาวัน มีกลุ่มคนหลายกลุ่มที่รวมตัวกันทำงานโดยชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงาน เนื่องจากเป็นพื้นที่เป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาทำกิจกรรมโดยฮอยเมื่องเก่าหละปูน จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ตรง ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย ผู้ประกอบการ และชาวต่างประเทศ มีความเข้าใจในวิถีบริหารจัดการโดยชุมชนมากขึ้นได้มีการวางโครงสร้างคณะทำงานในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนมหาวัน โดยมีการคัดเลือกประธานงานท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนมหาวัน พร้อมรองประธาน และแบ่งฝ่าย 2 ฝ่าย คือ 1) งานบริหารงานทั่วไป ได้แก่ งานประชาสัมพันธ์แผนการของสถานที่ท่องเที่ยวผู้นำเที่ยวสร้างเครือข่ายพัฒนาศักยภาพบุคลากรยานพาหนะ 2) งานการเงิน ได้แก่ การขาย การตลาด ที่พักอาหาร/เครื่องดื่มและส่งเสริมอาชีพที่ปรึกษาจากพระสงฆ์ ปราชญ์ผู้รู้ในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนจากสถาบันอุดมศึกษาอปท. ภาครัฐ และเอกชน ซึ่งทางพื้นที่จะมีการพูดคุยแบ่งบทบาท ความชัดเจนร่วมกันเป็นระยะ

2.2 ชุมชนจามเทวีเป็นชุมชนที่มีคนจากหลายเขตเข้ามาอาศัยอยู่ การประสานงานค่อนข้างลำบาก ประกอบกับท่านเจ้าอาวาสวัดปวย ไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้เท่าที่ควร แต่ชุมชนจามเทวีเป็นชุมชนในพื้นที่เป้าหมายตามโครงการนวัตกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองอารยธรรมโบราณ นครศรีอยุธยา ของเทศบาลเมืองลำพูน ดังนั้นทางด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงเป็นงานที่ทางเทศบาลเมืองลำพูนประสานกับทางวัดเอง แต่ทางเทศบาลเมืองได้ส่งเสริมชุมชนจามเทวีซึ่งมีความโดดเด่นเรื่องกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน จึงได้ประสานแกนนำของกลุ่มมาเป็นคณะทำงานในการวางแผนการขับเคลื่อนงานร่วมกัน โดยมีประธานชุมชนเป็นประธานกลุ่มอาชีพเพื่อรองรับและส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นหลักกรรมการที่ปรึกษา คณะทำงานที่มาจากแกนนำกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มคนพิการ กลุ่มคนดูแลผู้ป่วยติดเตียงและกลุ่มผู้สูงอายุ

2.3 ชุมชนไถ่แก้วมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ ในชุมชนมีกลุ่มต่าง ๆ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งมีสถานที่สำคัญ คือเจ้าพ่อกูช้าง(สถูปอัฐิช้างปู่กำงาเขียว) การหารือพูดคุยร่วมกันในการขับเคลื่อนงานท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงได้มีการรวมแกนนำแต่ละกลุ่มเพื่อเป็นคณะทำงานหลักในการวางแผนและขับเคลื่อนงานร่วมกัน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือระดับชุมชน และมูลนิธิ เนื่องจากชุมชนมีมูลนิธิเจ้าพ่อกูช้างที่มีโครงสร้างคณะทำงานอยู่แล้ว แต่การทำงานมีการเชื่อมโยงกันทั้ง 2 ส่วน ชุมชนไถ่แก้วจึงมีโครงสร้างคณะทำงาน เป็น 2 ชุดคือชุดของชุมชนไถ่แก้ว และชุดคณะทำงานมูลนิธิเจ้าพ่อกูช้างลำพูน

2.4 ชุมชนประตูลี้ผู้นำที่มวิชัยซึ่งเป็นประธานชุมชน มีความต้องการเปิดชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่เนื่องจากผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาสวัด เป็นผู้นำชุมชนใหม่ ยังไม่เกิดการรวมตัวของกลุ่มคนที่เข้มแข็ง แต่ผู้นำชุมชนได้มีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนมาเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้นและจากการไปศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่างจังหวัด ทำให้นักวิจัยชุมชนประตูลี้เกิดความคิดในการรวมกลุ่มครอบครัวเข้มแข็ง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคนในครอบครัวที่มีอยู่ให้เกิดเป็นรูปธรรมชัดเจน จึงเกิดกลุ่มครอบครัวลูกหลานแม่อุ้ยหน้อย มีการแบ่งบทบาทคณะทำงาน โดยใช้ในนามช่วงแม่อุ้ยทา ในช่วงแม่อุ้ยทามีผู้จัดการช่วงมีฝ่ายประสานงาน ฝ่ายภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นคณะทำงานในการทำงานร่วมกัน โดยมีที่ปรึกษาจากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ เข้าร่วมระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชนแต่

ละพื้นที่มีการจัดการคล้ายกันและต่างกันอย่างมีนัยสำคัญออกไปบ้างมีการสร้างความเข้าใจ และการรับรู้ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรม วางระบบการจัดการให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว เตรียมศูนย์บริการข้อมูล เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาดูงาน และประสานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจัดทำสื่อเอกสาร แผ่นพับ ข้อมูลความรู้ชุมชน แจกให้แก่นักท่องเที่ยวที่มีการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกันกับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดทำปฏิทินวัฒนธรรม ประเพณี ประจำปี 5 ชุมชน และร่วมกันจัดทำแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน เครือข่ายชุมชน 5 ชุมชน

2.5 ชุมชนพระคงฤๅษี มีกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง มีองค์ความรู้ มีความสามารถ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มเยาวชนเข้ามาหนุนเสริมในการขับเคลื่อนงาน มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีการช่วยเหลือกันในชุมชนอย่างเข้มแข็ง จึงได้มีการวางแผนโครงสร้างคณะทำงานในการขับเคลื่อนงานการท่องเที่ยว

3. เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน

ในกระบวนการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ดำเนินการโดยการทำ SWOT เพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และร่วมกันจัดทำเส้นทาง แผนที่ชุมชน (ทำมือ) ของแต่ละชุมชน ดึงทุนวัฒนธรรมที่มี เพื่อนำเสนอ และมีการจัดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 5 ชุมชน ซึ่งเป็นการวางแผนเส้นทางจากข้อมูลที่ได้รวบรวมมา ได้มีการทดลองให้นักท่องเที่ยวได้ลองมาเที่ยว ให้ข้อคิดเห็น เพื่อปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และเป้าหมายที่ชุมชนอยากนำเสนอให้มากที่สุด แต่ละชุมชนได้ปรับปรุงและพัฒนาแผนที่เส้นทางจากแผนที่ชุมชน (ทำมือ) เป็นแผนที่ Land Mark เพื่อปรับเป็นแผนที่เส้นทางที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ และสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ได้ในโอกาสต่อไป

เมื่อได้เส้นทางการท่องเที่ยวแต่ละชุมชนครบแล้ว ได้จัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้นำชุมชนและผู้แทนองค์กรในพื้นที่เพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวในภาพรวมทั้ง 5 ชุมชนและกำหนดแนวทางการส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นจริงต่อไปเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมของ 5 ชุมชน มีเส้นทางเชื่อมต่อกันไปทุกชุมชนโดยมีจุดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 13 สถานี โดยเริ่มที่สถานีที่ 1 ที่ชุมชนประตูสี่ ไปตามลำดับจนถึงสถานีที่ 13 ที่ชุมชนวัดไถ่แก้ว โดยมีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้ ที่สถานีที่ 1 วัดพระธาตุหริภุญชัย สถานีที่ 2 สฎุปอฐิเจ้าผู้ครองนครลำพูน สถานีที่ 3 วัดประตูสี่(วัดสังฆาราม) สถานีที่ 4 อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี สถานีที่ 5 บ้านโคมล้านนา สถานีที่ 6 วัดจามเทวี สถานีที่ 7 วัดมหาวน สถานีที่ 8 บ้านนาอยู่ สถานีที่ 9 วัดพระคงฤๅษี สถานีที่ 10 บ้านตุงลำพูน สถานีที่ 11 บ้านท่ากลาง-ฮ่อง สถานีที่ 12 วัดไถ่แก้ว- กูไถ่ และ สถานีที่ 13 กูช้าง ดังภาพ

4. เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5ชุมชนได้มีการเรียนรู้ ร่วมกัน ทั้ง 5 ชุมชน เป็นชุมชนที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์สมัยพระนางจามเทวี และเกี่ยวข้องกับพระนางจามเทวี สมัยหริภุญไชย มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมสูง ตนในชุมชนตระหนักเห็นความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่ มีความภูมิใจในทุนวัฒนธรรมที่มีมาแต่ครั้งประวัติศาสตร์ มีการจัดกิจกรรมเวทีชาวบ้านร่วมกัน มีการเรียนรู้จากการประสาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเครือข่ายชุมชนต่าง ๆ ได้เห็นจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาของแต่ละชุมชน ผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญในการนำคนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้เรื่องทุนวัฒนธรรมจากคนในชุมชน พระสงฆ์ในวัด มีความกระตือรือร้นอยากเรียนรู้เรื่องทุนวัฒนธรรมจากคนในชุมชน และชุมชนอื่นสามารถสร้างความเข้าใจ และการรับรู้ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้ มีการวางระบบการจัดการให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว เตรียมศูนย์บริการข้อมูล เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาดูงาน เปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้นักเรียนได้มาศึกษาเรียนรู้ และประสานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจัดทำสื่อเอกสาร แผ่นพับ ข้อมูลความรู้ชุมชน แจกให้แก่

นักท่องเที่ยว หน่วยงานต่างๆ ธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่วนในด้านการสืบทอดทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละชุมชนมีของดี เอกลักษณ์ในชุมชนที่โดดเด่นไม่เหมือนกัน จากการวางแผนร่วมกัน ร่วมกันประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันจัดระบบ ให้มีความเข้าใจตรงกัน จึงได้ปฏิทินวัฒนธรรมประเพณี 5 ชุมชน ในแต่ละเดือนและแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่าย 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน ไว้บริการนักท่องเที่ยว องค์กรชุมชน ทั้ง 5 ชุมชนมีปราชญ์หรือผู้รู้ที่หลากหลายแต่ละชุมชนได้รวบรวมเป็นแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดให้ผู้สนใจ นักท่องเที่ยว นักเรียน และนักศึกษาได้มาเรียนรู้วิถีชีวิต ความเป็นมา และรากเหง้าของตนเอง ซึ่งบางอย่างกำลังจะสูญหาย ชุมชนต้องการรู้ฟื้นขึ้นมาใหม่ การสร้างความเป็นเจ้าของร่วม วิธีการทำให้คนในชุมชนเป็นเจ้าของร่วม ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ ได้มีการจุดประกายความคิด ปลูกจิตสำนึก ให้มีความตระหนัก เห็นความสำคัญของทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน เปิดโอกาสให้แต่ละคนได้แสดงออกตามศักยภาพของแต่ละคน มีการส่งเสริม สนับสนุนให้คนในชุมชนทั้งผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชน ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้วิธีการที่ทำให้เครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ได้มีการแต่งตั้งตัวแทนผู้ประสานงาน ขอความร่วมมือทุกฝ่ายให้ร่วมกันบูรณาการการทำงานร่วมกันโดยชุมชน 5 ชุมชน รวมถึงหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ และเอกชน ทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดในการจัดทำโครงการ กิจกรรม และจัดทำแผนพัฒนาให้ชัดเจนมีผู้นำที่เข้มแข็ง และสามารถเป็นผู้ประสานงานให้คนในชุมชน เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม (ของดี) ของชุมชน ซึ่งสามารถนำคุณค่าของวัฒนธรรมมาแปลงเป็นรายได้ ที่สร้างเศรษฐกิจในชุมชนได้

เพื่อการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน 5 ชุมชน เทศบาลเมืองลำพูน ได้เสนอโครงสร้างในการสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน 5 ชุมชน ประกอบด้วย หัวหน้า และรองหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นผู้ประสานงานหลัก นิมนต์พระสงฆ์ที่เข้าร่วมโครงการเป็นที่ปรึกษา และตัวแทนแต่ละชุมชน ๆ ละ 3 คน ร่วมเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนในโอกาสต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ทุนทางวัฒนธรรมชุมชน ของเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน ที่มีอยู่ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านประเพณี วัฒนธรรม จารีต วิถีปฏิบัติ และด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ สามารถใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการวิจัยของปวีณา ทองบุญยัง, สุภัตราภรณ์ สายสมบูรณ์, เกียรติกุล กุลตั้งวัฒนา, มนต์ดา ชัยสนิยภรณ์, อัจฉรา อรรถนิตย์ และ พิศาล สุขพิทักษ์ (2556) ที่ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านบากตำบลบ้านบากอำเภอตอนตลิ่งจังหวัดมุกดาหารพบว่าชุมชนบ้านบากมีต้นทุนวัฒนธรรมและทรัพยากร ที่ส่งผลให้การวิจัยสามารถดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนได้เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอดิสร ศักดิ์สูง และ วรุตม์ นาทิ (2559) ที่พบว่า หมู่บ้านวัฒนธรรมคลองแดน มีต้นทุนทางวัฒนธรรมค่อนข้างสูง เนื่องจากชาวชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งวัด สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับการเป็นชุมชนที่คงไว้ด้วยโบราณสถาน เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีหลักฐานการผลิตเครื่องปั้นดินเผา จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นเป็นลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมของทั้ง 5 ชุมชนในเทศบาลเมืองลำพูนด้วยเช่นกัน จึงมีความเหมาะสมในการที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติต่อไป

2. ระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชนในเทศบาลเมืองลำพูน ที่ได้จัดในรูปคณะกรรมการหรือคณะทำงาน เพื่อทำงานตามบริบทของแต่ละชุมชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อระดมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในอันที่จะบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง ส่งให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่พึ่งพาตนเองได้และเป็นที่ยึดถือของคนทั่วไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ

พรรณทิพา มาลา (2553) ที่ได้ศึกษาพบว่า การจัดการบริหารในรูปคณะกรรมการ ในการพัฒนาอำนวยการความสะดวกทางการท่องเที่ยว และจัดการทางการตลาด ตามความต้องการและความพร้อมของชุมชนจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ในระยะยาว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูติกาญจน์ กันทะอุ (2560) ที่พบว่านักท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน ที่ดำเนินการที่บ้านร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงาน และกำหนดทิศทาง มีความคงเอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เปิดโอกาสให้สตรี เยาวชน และผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วย การมีส่วนร่วมของคนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือดี และมีการกระจายผลประโยชน์และความเป็นธรรมให้แก่ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จากการวิจัยที่กล่าวมาสามารถยืนยันได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนทั้ง 5 ชุมชนของเทศบาลเมืองลำพูนมีความเหมาะสม เป็นไปได้และก่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ต้องการ

3. เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน ที่ได้จัดทำแผนที่เส้นทางสอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน ตามความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแต่ละชุมชนได้คัดเลือกทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เป็นจุดเด่นของพื้นที่ โดยสังเคราะห์จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่ไปเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากในแต่ละปีแม้สถานที่นั้นจะอยู่ห่างจากชุมชน สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยที่พบว่า พฤติกรรมการเดินทางและสถานที่ชอบมีผลต่อทัศนคติทางสิ่งแวดล้อมมากกว่าคุณลักษณะประชากร (Uysal, Jurowski, Noe, & McDonald, 1997) เส้นทางการท่องเที่ยวที่กำหนดขึ้นโดยชุมชนร่วมกันออกแบบ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ห่วงแหนและภาคภูมิใจในชุมชน จึงก่อให้เกิดความร่วมมือในการอยู่ร่วมกันอย่างเข้มแข็ง สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ จิราภรณ์ แก้วมณี (2557) ที่ศึกษาพบว่าด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชาวบ้านในชุมชนมีวัฒนธรรมเก่าแก่ มีการดำเนินชีวิตตามแบบวัฒนธรรมของตน โดยคำนึงถึงศีลธรรมอันดีงามเป็นที่ตั้ง ด้านองค์กรชุมชนชุมชนมารวมตัวกันภายใต้แนวคิดและอุดมการณ์เดียวกัน โดยมีการบริหารจัดการด้วยตนเองภายในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการสร้างรายได้ สร้างอาชีพให้ตนเองและชุมชน ด้านการจัดการ ชุมชนมีการวางแผนอย่างมีหลักการและมีการดำเนินงานไปตามที่วางแผนไว้เพื่อให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ รวมทั้งการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และด้านการเรียนรู้ ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้ยึดหลักว่าทุกคนในชุมชนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ในทางปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชุมชนให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลและทรงพลัง เริ่มต้นจากการรวมตัวของคนในชุมชนขึ้นเป็นองค์กรชุมชน เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเชื่อมต่อประสบการณ์ระหว่างบุคคลและชุมชน เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย

4. เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูนที่มีการสร้างเครือข่าย เพื่อให้มีการติดต่อ สนับสนุน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ สนับสนุนและอำนวยความสะดวก ให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ขนิษฐา กาญจนรังสีนันท (2556) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายการพัฒนา มืองค์ประกอบต่าง ๆ 6 ส่วน คือ การมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรและชุมชน การประสานผลประโยชน์แบบบูรณาการด้านต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์และการตลาด การพัฒนาศักยภาพผู้นำ และบุคลากรในชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริม และการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2554) ที่พบว่า ควรนำเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว มาจัดการในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยว สร้างความร่วมมือทางการท่องเที่ยว ชุมชน ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการใช้อำนาจ หรือบั้นจรรย์านสนับสนุนและสร้างองค์ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวให้กับชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของนรินทร์ สังข์รักษา (2555) ที่พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญเรื่องหนึ่งคือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้โดดเด่น หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนทั้งความรู้ สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากร การประชาสัมพันธ์ และการจัด

กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เบญจวรรณ สุจริต และ ชัชชัย สุจริต (2560) พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริมในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากสถาบันการศึกษา การพัฒนาผู้นำและคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด และในจังหวัดใกล้เคียง และการประเมินผลการดำเนินงานกลุ่มโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้นำชุมชนท้องถิ่นต้องนำรูปแบบนี้ไปทดลองใช้ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวตนเองต่อไป ซึ่งเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชนในเทศบาลเมืองลำพูนมีการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นคณะทำงานอย่างครอบคลุม ทั้งกลุ่มในชุมชน ผู้นำองค์กรในพื้นที่ ประชาชนชาวบ้าน พระสงฆ์รวมทั้งกลุ่มแกนนำต่างๆ จึงเชื่อได้ว่าเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูนจะมีความยั่งยืนและประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ชุมชนที่มีปัจจัยมาจากหลายส่วน ได้ผ่านการวิเคราะห์ทางการตลาด ได้ทราบปัจจัยที่เอื้อ และปัจจัยที่ไม่เอื้อในการจัดทำโครงการ สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรและชุมชน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ในการร่วมกันวางแผน กำหนดนโยบาย ในการดำเนินการ การกำกับ ติดตาม การรับผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดความภูมิใจร่วมกัน
2. การประสานผลประโยชน์แบบบูรณาการด้านต่าง ๆ ทั้ง 3 มิติคือ มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชน มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชน สร้างงาน สร้างรายได้ และสามารถก่อให้เกิดความยั่งยืนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน และมีมิติด้านสังคม และวัฒนธรรม ได้เกิดความตระหนัก และหวงแหนทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน
3. การประชาสัมพันธ์ และการตลาดควรมีการประชาสัมพันธ์ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย โดยการประสานกับองค์กร โรงเรียน หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเรียนรู้เกี่ยวกับการตลาด การขยายการตลาดทุกภาคส่วน
4. การพัฒนาศักยภาพผู้นำ และบุคลากรในชุมชนควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำ ตลอดจนบุคลากรในชุมชน ได้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และให้ความพร้อมในด้านการบริการนักท่องเที่ยว
5. การสนับสนุนและส่งเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสถาบันการศึกษา ต้องเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนในด้านองค์ความรู้ต่าง ๆ ในเรื่องของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การตลาด การประชาสัมพันธ์ ตลอดจนช่วยกันพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง
6. การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลเมืองลำพูน และตำบลใกล้เคียงที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ควรมีการสร้างและขยายเครือข่ายทั้งในเขตเทศบาลเมืองลำพูน และตำบลใกล้เคียง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุน และช่วยเหลือกัน โดยสามารถสร้างเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกันได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำระบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น รายชื่อแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงชุมชน การส่งเสริมการตลาด การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูล การนำนักท่องเที่ยวมาเที่ยว การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ แหล่งเรียนรู้ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก

2. ฟื้นฟู ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ให้เป็นกิจกรรมใหม่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. เทศบาลเมืองลำพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุนงบประมาณในส่วนที่เกี่ยวข้องมาช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเป็นที่พักผ่อน งามกว่าชุมชนจะเข้มแข็ง ดำเนินการเองได้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรวิจัยเรื่องรูปแบบการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดจังหวัดลำพูน. (2560). *แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน (พ.ศ.2560-2564)*.

ลำพูน: สำนักงานจังหวัดลำพูน.

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย. (2554). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

กำธร ธิฉลาด. (2560). *เบื้องหลังการสร้างบ้านแปลงเมืองลำพูนของชาวยอง*. ลำพูน: สถาบันวิจัยทริภุญไชย.

ชนิภูฐา กาญจนรังสีนนท์. (2556). *การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา*. สืบค้น 12 สิงหาคม 2562, จาก https://www.researchgate.net/publication/237077426_karsrangkheruxkhaypheuxkarphathna

จิราภรณ์ แก้วมณี. (2557). *การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวเขาจีน อำเภอ ปากท่อ จังหวัดราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ฉัตรแก้ว สิมารักษ์ และคณะ. (2549). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชุติกานุจน์ กันทะอุ. (2560). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน กรณีศึกษาบ้านร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่*. กรุงเทพฯ: ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นรินทร์ สังข์รักษา. (2555). *การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรมในอู่อารยธรรม จังหวัดราชบุรี*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เบญจวรรณ สุจริต และ ชัชชัย สุจริต. (2560). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, 12(2), 54-65.

ปวีณา ทองบุญยัง, สุภัตราภรณ์ สายสมบุรณ์, เกียรติกุล กุลตั้งวัฒนา, มนัสดา ชัยสนียกรณ์, อัจฉรา อรรถนิตย์ และ พิศาล สุขพิทักษ์. (2556). *โครงการวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านบาก ตำบลบ้านบากอำเภอดอนตาลจังหวัดมุกดาหาร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.).

พรรณทิพา มาลา. (2553). *แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนอำเภอแพะรก จังหวัดอุยธยา*. อุยธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุยธยา.

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน. (2561). *สถิติการเข้าเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดลำพูน*. ลำพูน: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน.

อดิศร ศักดิ์สูง และวรุฒม์ นาที. (2559). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อรองรับประชาคม อาเซียน บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

Uysal, M., Jurowski, C., Noe, P. F., & McDonald, C. D. (1997). Environmental Attitude by Trip and Visitor Characteristics. *Tourism of Management*, 15(4), 284-560.

